

sv. Augustin

De civitate Dei

V. kniha

[XXV] Nam bonus Deus, ne homines, qui eum crederent propter aeternam uitam colendum, has sublimitates et regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi daemonibus supplicet, quod hi spiritus in talibus multum ualerent, Constantinum imperatorem non supplicantem daemonibus, sed ipsum uerum Deum colentem tantis terrenis impleuit muneribus. quanta optare nullus auderet; cui etiam condere ciuitatem Romano imperio sociam, uelut ipsius Romae filiam, sed sine aliquo daemonum templo simulacroque concessit. Diu imperauit, uniuersum orbem Romanum unus Augustus tenuit et defendit; in administrandis et gerendis bellis uictoriosissimus fuit, in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est, grandaeuus aegritudine et senectute defunctus est, filios imperantes reliquit. Sed rursus ne imperator quisquam ideo Christianus esset, ut felicitatem Constantini mereretur, cum propter uitam aeternam quisque debeat esse Christianus: Iouianum multo citius quam Iulianum abstulit; Gratianum ferro tyrannico permisit interimi, longe quidem mitius quam magnum Pompeium in colentem uelut Romanos deos. Nam ille uindicari a Catone non potuit, quem ciuilis belli quodam modo heredem reliquerat; iste autem, quamuis piae animae solacia talia non requirant, a Theodosio uindicatus est, quem regni participem fecerat, cum paruulum haberet fratrem auidior fidae societatis quam nimiae potestatis.

Sv. Jeroným

Dopis 1

Innocentiovi o sedmkrát stínané ženě

1. Často jsi mě žádal, drahý Innocentie, abych napsal o té zázračné události, jež se odehrála v naší době. Já jsem to však ve vši skromnosti odmítal, a jak jsem si teď ověřil, zcela oprávněně. Nevěřil jsem totiž, že je to v mých silách, ať už proto, že veškerý lidský jazyk nestačí na nebeskou chválu, nebo proto, že nečinnost, která ubíjí ducha, mě připravila i o ty nepatrné stylistické schopnosti, jež jsem měl dříve. Ty jsi však naopak tvrdil, že ve věcech Božích není třeba hledět na schopnosti, ale spíš na vnitřní odhodlání, a že tomu, kdo uvěřil ve Slovo, se nemůže nedostávat slov.

2. Co si tedy počít, když nejsem s to tento úkol splnit a zároveň nemám odvalu ho odmítnout? Cítím se jako nezkušený námořník, jenž dosud neřídil ani člun na klidném jezeře a jehož postavili na plně naloženou loď a vydali napospas burácení Černého moře. Země mi zmizela z dohledu a vůkol jen nebe a moře, vlny se ježí temnotou a v mračné noci se bělá zpěněný proud. Vybízíš mě, abych vykasal dmoucí se plachty, rozvinul lana a chopil se kormidla. Nuže uposlechnu tedy tvého příkazu, neboť láska překoná všechno. Duch svatý bude určovat můj kurs a věřím, že ať to dopadne jakkoliv, vždy naleznu útěchu. Donese-li mne příboj do vytouženého přístavu, budu považován za zkušeného kormidelníka, a ztroskotá-li má neumělá řeč na ostrých útesech vyprávění, pak snad shledáš, že se mi nedostává schopností, rozhodně mi však nebudeš moci vyčítat nedostatek dobré vůle.

3. V Ligurii nedaleko úpatí Alp se rozkládá město Vercellae, kdysi mocné, dnes však jen řídké obydlené a napůl v troskách. Když zde pobýval na pravidelné návštěvě správce provincie, předvedli před něj jednu ženu i s jejím domnělým milencem - manžel je totiž obvinil z cizoložství - a on je dal za trest zavřít do vězení a krutě mučit, aby z nich vymohl přiznání. Po krátké době, když byla jejich zsinalá těla rozdrásána háky a boky rozbrázděny krvavými ranami, rozhodl se nešťastný mladík zkrátit si dlouhá muka i za cenu smrti a lživě přiznal svou vinu, a tím i vinu oné ženy. Ten bídák sám si zřejmě zasloužil být popraven, neboť připravil nevinnou o možnost obhajoby. Ona však osvědčila větší statečnost, než by příslušelo jejímu pohlaví. Ruce zčernalé věžeňskou špinou měla spoutané okovy za zády,

takže když ji natahovali na skřípec, pozdvihla k nebi alespoň oči, které jí kat spoutat nemohl, a se slzami řinoucími se po tvářích pravila: "Ježíš, náš Pán, jemuž nic nezůstane skryto a jenž zkoumá naše srdce i ledví, je mi svědkem, že se neodmítám přiznat proto, abych se vyhnula smrti, nýbrž proto, abych se lží nedopustila hříchu. Proč se však ty, nešťastníku, vrháš vstříc smrti, a přivádíš tak do záhuby dva nevinné? Vždyť i já toužím zemřít, toužím se vysvléknout z toho nenáviděného těla, ale ne jako cizoložnice. Mé hrdlo je připraveno, beze strachu ho nastavím blýskavému meči, chci si však s sebou vzít svou nevinnost. Ten, kdo jde na smrt s nadějí na nový život, neumírá."

4. Správce se pásl očima na té kruté podívané jako šelma, která jak jednou ochutná krev, už po ní žíznil věčně. A tak přikázal zdvojnásobit mučení a skřípaje divoce zuby vyhrožoval katovi stejným trestem, nedonutí-li k přiznání slabou ženu, když ani silný muž nedokázal zapírat.

5. Pane Ježíši, přijď na pomoc: kolik jen muk bylo vymyšleno na jediného tvého člověka! Vlasy jí přivázali ke kůlu a celé tělo ještě pevněji přitáhli ke skřípci, nohy jí pálili, kat ji bodal do obou boků a nešetřil ani její bradavky. Žena však zůstala nezlomena. Její duch se dokázal oprostít od tělesné bolesti a vědoma si svého čistého svědomí nedopustila, aby ji běs mučení pohltil. Krutý soudce vyskakoval ze židle jakoby v předtuše porážky, ona se však dále modlila k Bohu; údy jí vymkli z kloubů, ona však stále upírala oči k nebi. Zatímco její druh doznal společný zločin, ona odmítala vinu i za něj a sama se vystavovala nebezpečí, jen aby jeho před nebezpečím uchránila.

6. Přitom stále křičela: "Bijte si mě, palte, trhejte, nic jsem neudělala. Třebaže dnes mým slovům nevěříte, jednou přijde den, kdy bude můj zločin pečlivě vyšetřen; mám svého vlastního soudce." Zmožený kat už vzdychal a nařikal a na jejím těle již nebylo místa pro další rány. Poražená krutost se sama hrozila těla, jež rozsápala. Správce to však jen popouzelo k větší zuřivosti a volal: "Divíte se snad, vy, co stojíte okolo, že se ta žena nechá raději mučit, než by šla na popravu? Na cizoložství musí být dva a podle mě je pravděpodobnější, že je vinna a zapírá svůj zločin, než že by se nevinný mladík přiznal."

7. A tak byl nad oběma vynesena stejný ortel a kat odvedl odsouzené na popravu. Na tu podívanou se vyhrnul všechen lid, a jak se dav dral ucpanými branami ven a houstl, vypadalo to, jako by se celé město stěhovalo. Hlava ničemného mladíka byla sřata jedinou ranou a bezhlavé tělo sebou ještě chvíli házelo v kaluži vlastní krve. Pak přišla řada na ženu. Klečela

na zemi a nad její chvějící se šíjí se blýskal zdvižený meč. Poté kat ze všech sil ťal. Když se však smrtící zbraň vedená zkušenou rukou dotkla ženina těla, odrazila se a způsobila na kůži jen nepatrné škrábnutí s několika krůpějemi krve. Původce rány se zhrozil slabosti své pravice a celý udivený napřáhl ochablý meč k druhé ráně. Ostří však na ženu dopadlo znovu bez účinku a zastavilo se na jejím nevinném krku, aniž by jí nějak ublížilo, jako by železo mělo strach se obviněné dotknout. Vykonavatel trestu supící vztekem si přehodil plášť dozadu přes záda a napnul všechny své síly. Při tom se mu uvolnila spona, která spínala plášť na rameni, a spadla na zem. On si toho však nevšiml a zvedal meč nad hlavu k nové ráně, když tu žena pravila: "Podívej se, spadl ti kus zlata z ramene. Seber si ho, abys nepřišel o to, co sis s takovou námahou vysloužil."

8. Odkud se vzala taková neohroženost, ptám se? Ta žena se nebála tváří v tvář smrti a ze své popravy měla dokonce radost, zatímco kat byl bledý strachy. Její oči si nevšímalý meče, ale jen spony, a jako by nestačilo, že necítila bázeň, ještě prokázala svému běsnícímu mučitelovi dobrodiní. I třetí rána se minula účinkem - zmařila ji tajemná moc Boží Trojice. Kat už byl bez sebe hrůzou a přestal spoléhat na čepel. Přiložil meč k ženinu tělu hrotem v naději, že když se mu nepodařilo ji stít, vrazí jí zbraň do těla alespoň tlakem ruky. Avšak meč - zázrak všech zázraků - se ohnul až k jilci, jako by se bezmocně ohlížel na svého pána, a dával tak najevo, že není v jeho moci bodnout.

9. Teď je ta pravá chvíle zmínit příklad tří jinochů, kteří uprostřed tančících plamenů, které je nepálily, zpívali hymny, místo aby naříkali. A oheň si pohrával s jejich kadeřemi a širokými kalhotami, aniž by jim uškodil. Připomeňme také příběh blahoslaveného Daniela, před nímž lvi pokorně vrtěli ocasem a ze strachu se odmítali své kořisti dotknout. Právě teď vytane všem na mysli vznešená Zuzana, nespravedlivě odsouzená a zachráněná mladíkem, do něhož vstoupil Duch svatý. V obou případech šlo o stejný projev Božího milosrdenství: Zuzana byla osvobozena soudcem, aby nemusela podstoupit smrt mečem, a tato žena byla soudcem odsouzena, aby ji meč vysvobodil.

10. Nakonec se lid chopil zbraní, aby ženu chránil. Lidé všeho věku a obojího pohlaví odehnali kata, vytvořili kolem ní kruh a skoro nikdo nemohl uvěřit tomu, co viděl. Zpráva o tom pobouřila blízké město a na místo se sběhla tlupa správcových drábů. Jeden z nich, jenž měl na starosti odsouzence, předstoupil před ostatní a hyzdě si šediny přitom, jež posypal špinavým prachem, volal: "Žádáte si mou hlavu, spoluobčané, a chcete mě obětovat místo ní? Vždyť jste-li tak milosrdní, jste-li tak shovívaví a chcete-li zachránit odsouzenou, nemůžete

přeci nechat zahynout nevinného." Tento nářek zviklal odhodlání davu a všech se zmocnila strnulá skleslost. Všeobecné mínění se nečekaně obrátilo, a jestliže před tím považovali za svou svatou povinnost ženu bránit, nyní se jim zdálo, že je naopak jejich povinností nechat ji popravit.

11. A tak povolali nového kata s novým mečem. Oběť před ním stála chráněna jen Kristovou přízní. První rána jí otřásla, pod druhou zavravorala a po třetí leží zraněna na zemi - jak vznešená je velikost Boží moci - ta, jež před tím přežila bez úhony čtyři rány, se teď zdála být mrtva, jen aby kvůli ní nemusel zahynout nevinný.

12. Klerici, jimž tato povinnost příslušela, zabalili zkrvavené tělo do plátna, vykopali jámu a podle zvyku vršili kamení na skrovný rov. Slunce rychle špelo k západu a nastala noc, jež měla skrýt Boží milosrdenství. Tu náhle začne ženino srdce tlouci, její oči hledají světlo a tělo se probouzí k životu. Dýchá, dívá se kolem sebe, pak se zvedne a pokouší se mluvit, až nakonec je schopna vydat ze sebe hlas: "Bůh je mým ochráncem, nebudu se bát, vždyť co mi může člověk učinit?"

13. Mezitím vrátila svou duši nebi jedna stařena, která žila z darů církve. A jako na zavalanou, její tělo bylo uloženo do hrobu místo mučednice. Ještě za ranního šera však přiběhl d'ábel v podobě kata, jenž hledal tělo popravené a chtěl vidět její hrob. Bylo mu totiž divné, že by mohla zemřít, a měl za to, že musí být stále naživu. Klerici mu tedy ukázali čerstvě odhrnuté drny a nedávno navršenou hlínu a obořili se na dotírajícího: "Jen si vyhrabej kosti, už jednou pohřbené, a nedopřej jí klidu. A pokud je ti to málo, rozmetej její údy po okolí, aby je mohli rozsápat ptáci a divá zvěř. Žena, kterou stínali na sedmkrát, musí snést i něco víc než smrt."

14. Taková nenávist kata zmátla. Žena pak byla tajně odnesena do chrámu, kde o ni pečovali. Aby však časté návštěvy lékaře nevzbudily podezření, ostříhali jí vlasy a poslali ji spolu s dalšími pannami na odlehlý statek. Zde žila převlečená do mužského šatu, dokud se její rány nezhojily a nevytvořily se jizvy. Avšak - nejvyšší právo často křivda je nejvyšší - ani po všech těch zázracích běsnění zákona neskončilo.

15. Kam až mě sled událostí dovedl! Dospěli jsme ke jménu našeho Euagria. Bylo by bláznovství domnívat se, že bych mohl vylíčit vše, co tento muž vykonal pro Krista. Přejít to mlčením bych ale také nedokázal, neboť můj hlas se sám od sebe radostně dere ven. Kdo by

však byl schopen náležitě oslavit muže, díky jehož bdělosti byl Auxentius, který se uhnízdil v Miláně, pohřben ještě před tím, než zemřel, a jenž pomohl římskému biskupovi, kolem kterého se již stahovala smyčka intrik, přemoci jeho protivníky, aniž by poraženým jakkoli uškodil?

Já však už dojíždím cíle a nemohu vykládat o tom, nýbrž to nechávám jiným, by věci ty líčili po mně. Spokojím se tedy pouze s tím, že dopovím svůj příběh. Euagrios si zjednal přijetí u císaře a naléhal na něho svými prosbami, dotíral svými zásluhami a nedopřál mu pokoje, až nakonec dosáhl toho, že té ženě navrácené životu byla vrácena i svoboda.